

С. О. Тіхоненко

аспірантка кафедри світової літератури
факультету філології та журналістики
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка

ГРОТЕСКНІ ФОРМИ ПАМФЛЕТУ ДЖОНАТАНА СВІФТА «ПАПЕРИ БІКЕРСТАФФА»

У статті здійснено спробу дослідити функції та специфіку гротескних форм памфлету Дж. Свіфта «Папери Бікерстаффа». Мета роботи полягає в цілісному та всебічному аналізі гротеску на матеріалі памфлету, у дослідженні гротескних форм твору, що виявляються на різних структурах тексту, і їх ролі у створенні повної й динамічної авторської художньої моделі світу, а також у визначенні місця людини в ній. Дослідники теорії гротеску (наприклад, В. Кайзер, М. Бахтін, Ю. Манн, О. Шапошнікова, Т. Дормідонова) стверджують, що у творах Дж. Свіфта втілені найбільш яскраві вияви гротеску в європейській літературі. Однак глибокий аналіз гротеску в текстах творів Дж. Свіфта на сьогодні не проводився.

У 1708–1709 рр. було опубліковано серію нарисів «The Bickerstaff-Partridge Papers» («Папери Бікерстаффа»), у яких письменник висміяв Джона Партріджа – людину, яка складала щорічні астрологічні альманахи. Дж. Свіфту вдалося створити комічну маску Ісаака Бікерстаффа, ім'я якого стало прозивним. На сторінках памфлету автор створив картину абсурдного світу, у якому порушені всі логічні зв'язки. У тексті наявна постійна гротескна двоплановість розповіді: оповідач стверджує, що не ставить під сумнів науку як таку, проте висміює дилетантів, тих, хто, не будучи експертом у певній галузі, експлуатує забобони публіки; при цьому сам автор атакує також псевдонауку, даючи власну оцінку безглуздому, на його переконання, зв'язку між далекими зірками та земними реаліями. Перед читачем у тексті постають два погляди на життя: тверезий – автора, та ілюзорний, наївний – читачів астрологічних альманахів. У смислового полі тексту протилежні системи цінностей входять у конфлікт, тим самим створюючи гротескную реальність твору, адже сатирик загострює це протистояння до абсурду. Памфлет насичений гротескними формами: зміщенням площини тексту в бік нісенітного, гротескним загостренням смислового поля тексту, гротескним «припущенням» – автор дозволяє існувати такій спотвореній і викривленій реальності. Отже, природа гротеску Дж. Свіфта – нерозривне поєднання протилежних начал, гра із читацькою свідомістю – створює унікальний художній всесвіт, у центрі якого містяться роздуми про людину та соціум.

Ключові слова: література Просвітництва, гротеск, сатира, художній хронопол, художня модель світу, художній образ.

Постановка проблеми. Постать письменника, філософа, сатирика, політика, церковного діяча доби Просвітництва Джонатана Свіфта (1667–1745 рр.) давно привертає увагу широкого кола читачів, критиків і літературознавців. Творча спадщина митця складається з безсмертного роману «Мандри Гуллівера», безлічі прозових і віршованих сатир, памфлетів, проповідей, листів до друзів, трактатів із питань церковної політики, журнальних оглядів внутрішнього й міжнародного становища країни та донині є найбільшою цінністю для літераторів, істориків і політиків.

Значний внесок у розвиток свіфтознавства зробили В. Скотт [16], І. Еренпрайс [14], Дж. Торндай [19], Е. Розенгейм [15], А. Єлістратова [5], В. Муравйов [8], Б. Шалагінов [10], А. Шамрай [12], О. Шалата [11], М. Заблудовський [6], О. Анікст [1] та інші науковці.

Актуальність дослідження зумовлена відсутністю в сучасному вітчизняному й зарубіжному літературознавстві комплексних робіт, у яких категорія «гротеск» досліджувалася б на матеріалі прозової спадщини письменника. Дослідники теорії гротеску (наприклад, М. Бахтін [2], Ю. Манн [7], О. Шапошнікова [13], Т. Дормідо-

нова [4]) стверджують, що у творах Дж. Свіфта втілені найбільш яскраві вияви гротеску в європейській літературі. Проте глибокого та всебічного аналізу гротескних форм у текстах творів Дж. Свіфта досі не було проведено. У зв'язку із цим вивчення гротеску у творчості Дж. Свіфта є надзвичайно актуальним для розуміння творчої природи митця та самобутності його художнього світу, де гротеск є суттєвим складником.

Мета статті. Головною метою роботи є цілісний і всебічний аналіз гротеску на матеріалі памфлету Джонатана Свіфта «Папери Бікерстаффа» у світлі єдиного системного підходу, дослідження гротескних форм твору, що виявляються на різних структурах тексту, і їхньої ролі у створенні повної й динамічної авторської художньої моделі світу, а також визначення місця людини в ній.

Задля досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання:

- виявити гротескні форми памфлету Дж. Свіфта;
- осягнути природу гротеску як амбівалентного феномену, як художнього прийому, як способу типізації та світоглядної концепції автора;
- проаналізувати вияви гротеску на різних рівнях художнього тексту.

Виклад основного матеріалу. У 1708–1709 рр. було опубліковано серію нарисів «The Bickerstaff-Partridge Papers» («Папери Бікерстаффа»), у яких письменник висміяв Джона Партріджа – людину, яка складала щорічні астрологічні альманахи. Дж. Свіфту вдалося створити комічну маску Ісаака Бікерстаффа, ім'я якого стало прозивним.

Так, у памфлеті «Пророцтва на 1708 рік» («Predictions For The Year 1708») передбачаються важливі факти й події наступного року. Одна із цілей автора – захистити англійський народ від подальшого обману вульгарними укладачами альманахів. Дж. Свіфт критикує самозванців, які пишуть астрологічні передбачення. У Європі астрологія мала неабияку вагу, навіть учені серйозно цікавилися нею. Оповідач стверджує, що не ставить під сумнів науку як таку, проте висміює дилетантів, тих, хто, не будучи експертом у цій галузі, експлуатує забобони публіки. Гротескна двоплановість розповіді полягає в тому, що сам автор атакує також астрологію як псевдонауку, даючи свою оцінку безглузду, на його думку, зв'язку між далекими зірками та земними реаліями: *“I know several learned men have contended that the whole is*

a cheat; that it is absurd and ridiculous to imagine, the stars can have any influence at all upon human actions, thoughts, or inclinations: And whoever has not bent his studies that way, may be excused for thinking so, when he sees in how wretched a manner that noble art is treated by a few mean illiterate traders between us and the stars; who import a yearly stock of nonsense, lyes, folly, and impertinence, which they offer to the world as genuine from the planets, tho' they descend from no greater a height than their own brains” [17].

Сатирик іронічно обіцяє видати власний трактат на захист цього «мистецтва», проте уважний читач розуміє, що мета автора якраз протилежна – продемонструвати нікчемність цієї псевдонауки, примусити людей розумно мислити та тверезо дивитися на світ. У памфлеті Дж. Свіфт критикує також укладачів альманахів, які регулярно публікують астрологічні прогнози на майбутній рік. Письменник відкрито знуцається над багатими провінційними панями, які замість того, щоб приносити користь своїй державі, не можуть і кроку ступити без астрологічних прогнозів. Сатирик іронічно зауважує, що шукати в таких альманахах прогнози про смерть відомих людей дуже нерозумно, адже кожного року в Англії, як і в будь-якій країні, помирають люди, причому як пересічні, так і знамениті. Також украй нерозумно вишукувати віщування щодо заколотів та здоров'я короля, адже прогнози побудовані так, що їх автор завжди матиме рацію. В автора викликають великий подив і політичні сварки на шпальтах таких видань, і оголошення з рекламою пігулок від венеричних хвороб.

Такий гротескно-смісловий ряд наводить на думку, що письменник розгортає перед читачем картину хворого, спотвореного світу. У тексті постають два погляди на життя: тверезий – автора, та ілюзорний, наївний – читачів астрологічних альманахів. У смисловому полі тексту протилежні системи цінностей входять у конфлікт, завдяки чому створюють гротескню реальність твору, адже сатирик загострює це протистояння до абсурду. Пародіюючи такі видання, Дж. Свіфт створює власні астрологічні прогнози, з яких постає, що у прийдешньому році варто очікувати на смерть багатьох відомих людей, таких як, наприклад, упорядник альманахів Партрідж або син герцога Анжуйського. Усе це доповнюється метеорологічними прогнозами. Перед тим як самому розпочати віщування, автор із серйозним виглядом перелічує те, що він передбачив. Тверезий погляд

на реальність зсувається в бік наївно-хворобливого, при цьому загострюється художня реальність тексту, порушуються логічні зв'язки та нормальний перебіг подій. Водночас тон оповіді сповнений глузування й нищівного сарказму. Сатирик запевняє, що його пророцтва істинні, у них немає ні краплі брехні, тим самим він підкреслює, що альманахи з астрологічними прогнозами – суцільне обдурювання людей. Автор чітко окреслює теми, які піднімає у своїх віщуваннях: він не торкатиметься державної політики, адже *“as it will be imprudence to discover secrets of state, so it would be dangerous to my person...”* [17], проте залюбки поговорить про суспільні справи, події за кордоном, що, на його думку, є дуже важливими. Таке коло тем викличе здивування в читача, добре обізнаного з творчістю Дж. Свіфта, адже політика завжди є центральною темою його творів.

Отже, стає зрозумілим, що мета цього памфлету – зовсім не політика, а конкретне явище – астрологія, і конкретна людина – Джон Партрідж, який уособлює це явище. Сатирик за допомогою гротескного припущення (створення умовного образу пророка та абсолютно нереальних його астрологічних прогнозів) [7, с. 161] дискредитує свого супротивника, примушує його розкритися, показати свою слабкість. Таку ж думку відстоює автор дослідження «The Bickerstaff career» («Пустощі Бікерстаффа») В. Томас, який стверджує: *“Swift’s ultimate goal can be seen as provoking Partridge into saying something that would in itself discredit him or that Swift could take and turn (twist, if you would rather) so that it would appear that Partridge had discredited himself. Partridge could easily be provoked into making a public utterance”* [18, с. 348].

Розпочинаючи свій прогноз, пан Бікерстаффа у дусі астрологів оголошує повну маячню (ніби сонце знаходиться в сузір'ї Овна), а потім проорокує низку смертей: самого Джона Партріджа, вінценосних осіб, міністрів, генералів, циркачів. Він попереджає Європу про страшні випадки, наприклад, про повстання провінцій, знищення фанатиків-пророків, пожежі, битви, обвалення балагану на ярмарку тощо. Дж. Свіфт змішує, об'єднує в єдине смислове коло як доленосні для держави трагічні події, так і малозначущі, тим самим створюючи абсурдно-сміхову стихію смерті, веселого апокаліпсису всією вертикаллю соціуму й людського життя. Такий гротескний прийом викликає явні алюзії з художнім методом Ф. Рабле, а саме з витворенням рядів.

Ряди у Ф. Рабле можуть бути зведені до таких основних груп: ряди людського тіла; ряди людського одягу; ряди їжі; ряди пиття та пияцтва; статеві ряди; ряди смерті, які дуже тісно сусідують зі сміхом; ряди випорожнень [3, с. 99]. Саме ряди смерті та сміху, що зливаються воедино, ми спостерігаємо у творчості Дж. Свіфта. Такий сплав протилежних начал, з одного боку, дає відчуття безглуздості буття, маскарадності існування, а з іншого – висміює безглуздість альманахів із пророцтвами.

Наприкінці першого пророцтва оповідач знову запевняє публіку, що від щирого серця відданий астрології, наводячи приклад передбаченої революції 1688 р. Мішенню його сатири стають лише шарлатани-пророки: *“As to the particular events I have mention’d, the readers may judge by the fulfilling of ‘em, whether I am on the level with common astrologers; who, with an old paultry cant, and a few pothook for planets, to amuse the vulgar, have, in my opinion, too long been suffer’d to abuse the world: But an honest physician ought not to be despis’d, because there are such things as mountebanks”* [17]. Така позиція спрямована на розщеплення читацької свідомості та створює певну амбівалентність тексту памфлету, адже авторське послання розраховане на різні рівні читацького сприйняття: уважний, вдумливий читач зрозуміє, що письменник висміює як альманахи, так і саму науку, а легковажний сліпо повірить оповідачу та його пророцтвам. Гротескність авторського бачення взаємодіє із читацькою свідомістю, впливає на сприйняття тексту та керує ним.

У художньому світі тексту другої статті пророцтва «The Accomplishment of the First of Mr Bickerstaff’s Predictions» («Виконання перших передбачень пана Бікерстаффа») з перших рядків розгортається гротескна картина дійсності: сатирик зі співчуттям повідомляє читачам, що пан Партрідж дуже хворий і перебуває при смерті. Розмова між Дж. Свіфтом та паном Партріджем ще більш гротескно загострює смислове поле тексту: виявляється, що сам хворий не вірив в астрологічні пророцтва альманахів, вважав їх читвом для малоосвічених і нерозумних людей: *“He reply’d, I am a poor ignorant fellow, bred to a mean trade, yet I have sense enough to know that all pretences of foretelling by astrology are deceits, for this manifest reason, because the wise and the learned, who can only know whether there be any truth in this science, do all unanimously agree to laugh at and despise it; and none but the poor ignorant vulgar give it any credit, and that only upon*

the word of such silly wretches as I and my fellows, who can hardly write or read" [17]. Образ пана Партріджа розкривається, стає більш людським, причому це не додає персонажу позитивних рис – навпаки, автор наділяє героя меркантильністю, жадібністю, душевною й розумовою обмеженістю. Показово, що пан Партрідж, перебуваючи в екзистенційній ситуації, на межі життя та смерті, щиро сердно кається в тому, що обдурював людей. Кімната, у якій відбувалася розмова, описана автором як задушлива, нагадує в'язницю, людині там неможливо довго витримати. Художній простір навмисно звужується, атмосфера стає гнітючою, повітря важким: брехня, жага наживи, ненажерливість відбирають не лише свободу, а й саме життя. Саме це сталося з паном Партріджем, він помер на чотири години раніше, ніж віщував пан Бікерстафф.

Розділи «An Elegy on the supposed Death of Partridge, the Almanack-Maker» («Елегія про можливу смерть Партріджа, творця Альманаху») та «An Epitaph on Partridge» («Епітафія Партріджові»), що написані у віршованій формі, сповнені іронічних метафор і гротескних образів. Небесні символи перемежуються в поетичному тексті з навмисно заниженими, тілесно-непристойними образами:

*She'll strain a Point, and sit astride***,
To take thee kindly in between,
And then the Signs will be Thirteen* [17].

Партрідж представлений як той, хто володарював небесними світилами, магією астрології та водночас був людиною, яка керувалася виключно матеріальними інтересами – предметний символ підшви від взуття чітко вказує на місце героя у вертикалі цінностей. Локалізація поетичного тексту в памфлетну форму руйнує жанрові межі, епітафія набуває рис епіграми – автор глузує над живим, іронічно пародіює хвалебні пісні померлому.

Розповідь про смерть пана Партріджа була написана Дж. Свіфтом так правдоподібно, що ніхто не помітив подвійної містифікації, цех видавців Граб-стріту навіть викреслив зі своїх списків Партріджа як померлого. Через певний час з'являється анонімна відповідь, нібито від пана Партріджа. Ця відповідь зазвичай включена до творів Дж. Свіфта. Така заплутаність в авторстві, структурі твору, жанрових кордонах створює хаос не лише в художньому світі твору, а й у реальності. Зв'язок «автор – читач» порушується сатириком, художній світ твору сприймається читачами не як вигаданий, а як цілком реальний. До речі,

образ пана Ісаака Бікерстаффа настільки припав до душі читачам, що есеїст Річард Стіл заснував від імені Бікерстаффа повчально-сатиричний журнал «Базіка» (1709 р.), у якому публікувався й сам Дж. Свіфт [9, с. 48].

Гнівне послання пана Партріджа сповнене обуренням, адже всі навколо сприйняли новину про його смерть: дзвони церкви, підготовка до похорону у присутності живого пана Партріджа, виготовлення надгробного пам'ятника, вимагання грошей за послуги. Така плутанина не може не викликати сміх у читача, абсурдно-гротескна ситуація, коли людина вимушена доводити всім, що вона жива, викликає відчуття божевілля, руйнує непорушні усталені закони буття – опозицію життя та смерті на різних полюсах існування. Водночас за цією карнавальністю автор приховує серйозне питання, спрямоване до читача: що примушує соціум вважати людиною живою?

У розділі «A vindication of Isaac Bickerstaff, Esq» («Виправдання пана Ісаака Бікерстаффа») оповідач із гнівом спростовує звинувачення пана Партріджа у брехні та позиціонує себе як великого астролога всіх часів, якому довіряють вінценосні особи європейських держав. Постає Бікерстаффа набуває величності й авторитетності, натомість його опонент виглядає жалюгідним і нікчемним брехуном. Астролог наводить переконливі, як він вважає, аргументи на користь правдивості своїх пророцтв. Автор – людина часів раціоналізму – з бездоганною послідовністю доводить, що його опонент помер, нехай навіть пан Партрідж говорить протилежне. Першим доказом того, що життя залишило головного редактора астрологічного альманаху, є те, що пан Партрідж пише абсолютну нісенітницю та брехню проти пана Бікерстаффа на сторінках свого часопису, і люди не вірять написаному. Другий доказ – слова пані Партрідж, яка стверджує, що в її чоловіка немає ні життя, ні душі, а отже, функціонує лише тіло. Третій доказ – здатність пана Партріджа передбачати долю та знаходити загублені речі, що неможливо без допомоги диявола, з яким астролог, безумовно, об'єднався після смерті. Четвертий аргумент оповідач виводить зі слів самого пана Партріджа, який стверджував, що був живий 29 березня, коли вийшло передбачення, проте це означає, що він не був живий за рік до цього. П'ятий доказ полягає в тому, що пан Бікерстафф дав правдиві й точні прогнози щодо Англії, а тому він жодним чином не міг дати хибні. І наостанок оповідач відкидає

міркування на користь того, що Партрідж живий, адже він досі публікує свої прогнози. Оповідач із легкістю відкидає ці доводи, наводячи приклади творів людей, які давно померли: *“There is one objection against Mr. Partridge’s death, which I have sometimes met with, though indeed very slightly offered, that he still continues to write almanacks. But this is no more than what is common to all that profession; Gadbury, Poor Robin, Dove, Wing, and several others, do yearly publish their almanacks, though several of them have been dead since before the Revolution”* [17]. Як бачимо, автор виводить чітку й логічну систему доказів, яка не має нічого спільного зі здоровим глуздом. Таке протиставлення раціональності та абсурду створює гротескню картину світу, у якому здоровий глузд жодним чином не може перемогти саме через залізну переконливість наведених аргументів.

Висновки і пропозиції. Таким чином, гротескність пронизує текст памфлету Дж. Свіфта на всіх рівнях, допомагаючи досягти авторського задуму, створити художню модель світу, яка діє за своїми законами, часто абсурдними й алогічними. У творі в центрі художнього світу стоїть образ оповідача, за яким прихований автор. Містифікація є такою правдоподібною, що оповідач сприймається читачами як реальна фігура. Пан Бікерстафф чітко відокремлений від автора, проте є носієм його думок і почуттів та зброєю проти ошуканців-астрологів. Текст твору насичений гротескними формами: зміщення площини тексту в бік нісенітного, гротескним загостренням смислового поля тексту, гротескним «припущенням», адже автор дозволяє існувати такій спотвореній і викривленій реальності. Природа гротеску Дж. Свіфта – нерозривне поєднання протилежних начал, гра із читацькою свідомістю – створює унікальний художній всесвіт, у центрі якого містяться роздуми про людину та соціум.

Висвітленими питаннями не вичерпується аналітичне та всебічне дослідження гротескних форм прози Дж. Свіфта. Цікавим і необхідним у перспективі може стати глибокий аналіз памфлетів Дж. Свіфта у зв’язку з романом «Мандри Гуллівера» щодо дослідження впливу гротескних форм, які функціонують у памфлетах, на гротескність зазначеного твору.

Список використаної літератури:

1. Аникст А. История английской литературы. Москва : Просвещение, 1956. 464 с.

- Бахтин М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса. Москва : Художественная литература, 1965. 545 с.
- Бахтин М. Эпос и роман. Санкт-Петербург : Азбука, 2000. 304 с.
- Дормидонова Т. Гротеск как тип художественной образности (от Ренессанса к эпохе авангарда) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.01.08 «Теория литературы. Текстология». Тверь, 2008. 22 с.
- Елистратова А. Свифт и другие сатирики. URL: <http://www.philology.ru/literature3/elistratova-88.htm> (дата звернення: 28.04.2019).
- Заблудовский М. Свифт. URL: http://az.lib.ru/z/zabludovskij_m_d/text_0020.shtml (дата звернення: 15.06.2019).
- Манн Ю. О гротеске в литературе. Москва : Советский писатель, 1966. 184 с.
- Муравьев М. Путешествие с Гулливером. Москва : Книга, 1972. 208 с.
- Сидорченко Л., Апенко Е., Белобратов А. История зарубежной литературы XVIII века : учебник. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Высшая школа ; ИЦ «Академия», 1999. 335 с.
- Шалагінов Б. Джонатан Свіфт і його «Мандри Гуллівера» : передмова. *Свіфт Дж. Мандри до різних країн світу Лемюеля Гуллівера, спершу лікаря, а потім капітана кількох кораблів*. Харків : Фоліо, 2004. С. 3–16.
- Шалата О. Рецепт творчості Данієла Дефо і Джонатана Свіфта в Україні : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.05 «Порівняльне літературознавство». Тернопіль, 2001. 12 с.
- Шамрай А. Джонатан Свіфт та його твір. URL: http://aelib.org.ua/texts/shamray_swift_ua.htm (дата звернення: 16.05.2018).
- Шапошникова О. Гротеск и его разновидности : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.01.08 «Теория литературы. Текстология». Москва, 1978. 20 с.
- Acts Of Implication: Suggestion And Covert Meaning In The Works Of Dryden, Swift, Pope and Austen : Beckman Lectures / ed. by I. Ehrenpreis. Berkeley : University of California Press, 1981. 150 p.
- Rosenheim E. Swift and the satirist’s art. Chicago : University of Chicago Press, 1963. 258 p.
- Scott W. Life of Jonathan Swift. Charleston : Nabu Press, 2013. 378 p.
- Swift Jonathan. The Bickerstaff-Partridge Papers. URL: <http://www.gutenberg.org/files/1090/1090-h/1090-h.htm> (дата звернення: 17.06.2019).
- Thomas W. The Bickerstaff Caper. *Dalhousie Review*. 1969. Vol. 49. № 3. P. 346–390.
- Thorndike J. Jonathan Swift and the middle way : ProQuest Dissertations Publishing ; 0593 “British and Irish literature” ; Michigan State University. East Lansing, 1989. 221 p.

Tikhonenko S. The grotesque shapes of pamphlet “The Bickerstaff-Partridge Papers” by J. Swift

The attempts to research functions of the grotesque and its specifics in “The Bickerstaff-Partridge Papers” by J. Swift have been made in the article. The purpose of this work is to provide an overall analysis of the grotesque, used in the pamphlet, examine its forms applied in the different text structures and their role in creating a full and dynamic model of the world where the author defines a certain place for a man. The scientists, who studied and developed the theory of grotesque (M. Bakhtin, Yu. Mann, V. Keiser, A. Shaposhnikova, T. Dormidontova) assume that these are the J. Swift’s works that contain the brightest examples of the grotesque in the European literature, but no deep analyses of the grotesque has been reported to be fixed so far.

In 1708–1709 a series of essays “The Bickerstaff-Partridge Papers” was published where the author criticized John Partridge – a man, who was completing annual astrological almanacs. J. Swift successfully managed to make a comical mask of Isaac Bickerstaff, whose name has become a household name. In his book, the author presents his own version of an absurd world, where all logics is broken. A double grotesque nature of the narration is a permanent characteristic of the text: the narrator claims no doubts towards the science on the one hand, but on the other hand, he ridicules the dilettants, those, who being largely far from a certain expertise, exploit gossips and superstitious beliefs of the public as scientific findings. He attacks a pseudoscience, providing his own assessments to the pointless connection between the stars and mundane affairs. Two world pictures arise in front of the reader: the first – author’s, sound and realistic, and the second – one, typical for the astrological almanacs readers, illusive and naïve. In the sematic of the text, opposite life views confront, outlining the grotesque reality of the narration – the satirists triggers the sense of absurd in the situation. The text of the pamphlet is rich for the grotesque forms: shifting the text towards concoction, putting grotesque accents on the ideas behind the text, grotesque “assumptions” – the author gives life to such a weird distorted reality. So, by nature, the J. Swift’s grotesque is a continuous connection between opposite poles where the play with reader’s imagination creates a unique Universe with the speculations over a man and society in the centre.

Key words: *literature of Enlightenment, grotesque, satire, literary artistic chronotope, artistic model of the world, image.*